

Поетика на леглото. Магор, Скопје 2003; 366 стр.

Книгата на Валериј Софрониевски претставува своевиден научен прилог во областа на т.н. родови студии за кои интересот, во поново време, сè повеќе се зголемува. Централна тема во ова подрачје е феноменот на жената, разгледуван од разни аспекти (историски, социолошки, културолошки и сл.), а во случајот, интересот се фокусира на жената во антиката, поточно на нејзиниот приказ во хеленската литература. Приказот е специфичен со самото тоа што се ограничува на еден навидум необичен аспект – жената гледана во контекстот на леглото како суштествен симбол на нејзината природа, на улогата, позицијата и третманот во античкиот свет.

Овде е клучно тоа што леглото (λέχος, λέκτρον, εὐνή и др.) се толкува не како издвоен предмет меѓу предметите, туку како знак кој ја означува жената и во кој се пресликуваат сите феномени на женското битие. Иако, изворно, леглото не носи женски предзнак, со време, благодарение на основните животни процеси што се одвивале во него, хеленската култура од него ја создава митската слика на женски предмет. Односот спрема леглото добива сакрални димензии кои далеку ги надминуваат рамките на рационалниот пристап.

Значи, леглото како семиотички систем се генерира во митот, но тоа е мит кој се обликува во хеленската книжевност. Токму затоа, анализата се свртува кон книжевните пројави на овој значаен симбол на жената. Сепак, авторот прави разлика помеѓу условно неуметнички (историографија, реторика, философија и сл.) и уметнички книжевни видови со цел да го утврди присуството на развиената семантика на леглото во последниов вид.

Гледано одделно, и во областа на уметничката книжевност може да се констатира градација. Лирската поезија донесува, во

извесна мера, развиена семантика на леглото, но во неа сè уште не откриваме систем што е условено од помалото присуство на елементи од митската стварност. Старата комедија се создава во времето кога рационализмот во хеленската театарска уметност добива на тежина што, индиректно, доведува до избледување на митотворниот дух. Тоа, од своја страна, се одразува во пристапот кон култните поими каков што е леглото кое сега, во голема мера, се профанира и се тривијализира. Сепак, и покрај одбегнувањето на сакралната „легловна лексика“, во комедијата можат да се препознаат траги од некогашниот митски контекст во кој, првобитно, се обликува уметничката претстава на леглото.

Семантичкиот систем на леглото, во вистинската смисла се јавува и се развива во епската поезија во која врската со митот е силна. Тука леглото, како знак, се искачува во уранските простори и навлегува во божествениот свет при што се оформува посебниот однос кон него, во вид на парадигма за подоцнежната книжевна употреба.

Според Софронијевски, семантиката на леглото го доживува својот врв во трагедијата. Во неа се јавуваат сите негови значенски елементи, легловната лексика веќе во целост е сакрална, а самото легло, во митската стварност на трагедијата, се издига значенски на нивото на посебен учесник во дејствието кој повеќестрано го отсликува не само античкиот поим на жената туку и нејзината положба, улогата и судбината во општеството.

Полисемијата на леглото е присутна кај сите најкрупни хеленски трагичари, меѓутоа, авторот на книгата го издвојува Еврипид со неговиот посебен развиен значенски систем. Токму во неговите трагедии кои доминантно се тематски ориентирани кон феноменот на жената, леглото се јавува не само како предмет или метафора туку речиси во функција на супститут на жената, како таква. Практично, жената, во неговите трагедии, главно дејствува *низ* (преку), *за* (поради) леглото, а честопати *со*, *во* или *на* леглото. Во овој сакрален предмет како да се отсликува целиот женски макро и микрокосмос.

По замирањето на големиот трагичарски период во хеленската книжевност чиј почеток, во извесна смисла, го означува самиот Еврипид, поимот на леглото, со сета своја митска многузначност, постапно паѓа во заборав. Сакралното значење полека се повлекува, а профаното го зазема неговото место.

Во заклучниот дел на својата книга, Софрониевски дава осврт на клучните значенски релации во кои доаѓа леглото, релации кои дополнително говорат за неговото место, за улогата и значењето. Така се наведуваат неговите посебни атрибути во негативна или во позитивна конотација, се даваат примери каде што тоа добива митско значење на жив субјект со чувства и се дава преглед на севкупната легловна топка.

Доколку фрлиме поглед на делото во целина, се наметнува впечатокот на оригинално дело со самостојно изграден методолошки пристап. Целокупното истражување говори за посебниот интерес за деталите чија анализа претставува вистинска база за изведување валидни заклучоци. Обработката на актуелниот феномен на жената, со ваквиот студиозен пристап, ги надминува помодните трендови и означува суштествен пробив во оваа област од посебен интерес.

Вийомир Мишевски